

Мойсюк В. А.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПОЛІТИЧНИЙ І ДИПЛОМАТИЧНИЙ ДИСКУРСИ: ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ

У статті здійснено комплексне дослідження параметральності політичного та дипломатичного дискурсів у сучасному лінгвістичному просторі, а також обґрунтовано доцільність їх вивчення як двох взаємодоповнюючих форм інституційної комунікації, що забезпечують формування політичних наративів, їхнє ідеологічне закріплення та реалізацію у сфері міжнародних відносин. Основними завданнями є визначення характерних ознак політичного та дипломатичного дискурсів, аналіз їх жанрово-стилістичних, риторичних і прагматичних особливостей, вияв механізмів їхньої взаємодії у процесі формування політичних стратегій та їх реалізації у міжнародному комунікативному просторі тощо. Виходячи з розуміння комунікації як соціального механізму конструювання влади, узгодження інтересів і забезпечення суспільної взаємодії, політичний і дипломатичний дискурси розглядаються як два взаємопов'язані різновиди інституційного спілкування. На основі промов видатних французьких політиків автор переконує, що обидва типи дискурсу формують спільний когнітивно-прагматичний простір влади через мову. Політичний дискурс спрямований на вплив і мобілізацію внутрішньої аудиторії за допомогою риторики боротьби, емоційності та оцінки, тоді як дипломатичний дискурс – на міждержавну комунікацію, врегулювання суперечностей і досягнення консенсусу через риторичну узгодження, стриманість і стратегічну двозначність. Порівняльний аналіз виявив спільні когнітивні моделі легітимації, мовні стратегії переконання та взаємодоповнюваність комунікативних ролей. Доведено, що політична комунікація трансформується в дипломатичну, коли політичний простір виходить за межі національного й потребує риторичної взаєморозуміння. У роботі сформульовано аргументи на користь інтегрованого підходу до вивчення цих типів дискурсу як єдиної системи впливу та порозуміння, що забезпечує когнітивну, прагматичну й семіотичну цілісність владного спілкування.

Ключові слова: інституційна комунікація, міжкультурна комунікація, політичний дискурс, дипломатичний дискурс, мовні стратегії, легітимація влади, риторика узгодження.

Постановка проблеми. Зміна вектору філологічних студій у другій половині ХХ ст. – від функціонально-семантичної парадигми досліджень мови та мовних явищ до комунікативно-прагматичної – спрямувала науковий інтерес до проблем мовленнєвої діяльності живого спілкування, його контекстуалізації в широкому розумінні, керування комунікативним процесом на підставі знань про його закономірності та чинники комунікативного впливу, враховуючи комунікативні наміри мовця (Ч. Кулі, Г. Лассуел, К. Леві-Строс, Дж. Г. Мід, Ю. Хабермас, Дж. Б. Уотсон, В. Бебик, О. Гриценко, С. Денисюк, Г. Почепцов, В. Різун та ін.). Іншими словами, порушення «людського фактору в мові» зумовило перехід лінгвістики в площину антропоцентризму, який передбачав вивчення мови в тісному зв'язку з людиною, її свідомістю та мисленням. Мова є діяльним, цілеспрямованим живим організмом, представленим численними мовленнєвими продуктами у від-

повідних актах комунікації, а також соціальним явищем, яке дає можливість членам відповідного мовного суспільства вступити в контакт і досягнути певних цілей у конкретних ситуаціях мовного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перейшовши з площини мова / мовлення в площину мова / дискурс, лінгвісти вивчають природу, типи, форми і жанри мовної комунікації (Ф. Бацевич, О. Селіванова, Д. Менгено, Т. ван Дейк, Р. Водак та ін.), закони організації мовного коду в комунікації (М. Кочерган, Р. Якобсон, М. Галлідей та ін.), паравербальні та невербальні засоби мовної комунікації (Ф. Бацевич, А. Мехрабін, Д. Хаймс, Г. Паррет та ін.), сфери мовної комунікації та їхню взаємодію зі стилями спілкування (Г. Мацюк, Д. Гаймс, Дж. Остін, Дж. Серль, Е. Гоффман та ін.), психолінгвістичний аспект породження, сприйняття й розуміння повідомлення (А. Залевська, Н. Клименко, В. Левелт та

ін.), розробляють рекомендації щодо успішного, ефективного проведення комунікації (зокрема, міжкультурної) в конкретній комунікативній ситуації, щодо її планування та контролю (Ф. Бацевич, А. Белова, Е. Холл, Г. Грайс, Ю. Аппель, Г. Хофстеде та ін.).

З огляду на це, подальший науковий інтерес закономірно спрямовується на аналіз окремих видів дискурсу, серед яких особливе місце посідають політичний (Т. ван Дейк, Р. Водак, Н. Ферклаф, Д. Менгено, П. Шародо, П. Чілтон, Г. Мацюк, Ф. Бацевич та ін.) та дипломатичний (Б. Баді, Ш. Лекесн, Р. Лакофф, Дж. Холмс, Дж. Чарні, А. Белова, О. Селіванова та ін.) дискурси. За словами лінгвістів, саме ці два типи дискурсу є ключовими інструментами здійснення влади та міжнародної взаємодії, які відображають не лише лінгвістичні особливості, а й соціокультурні, ідеологічні та прагматичні чинники, що визначають ефективність комунікації у внутрішньополітичному та міждержавному вимірах.

Актуальність вивчення політичного та дипломатичного дискурсів зумовлена їхньою визначальною роллю у сучасному суспільно-політичному та міжнародному житті. Політичний дискурс слугує ключовим засобом формування суспільної свідомості, легітимзації влади та впливу на громадську думку, тоді як дипломатичний дискурс забезпечує комунікацію між державами, сприяє досягненню компромісів і врегулюванню конфліктів. Їхній аналіз дозволяє виявити приховані смисли, ідеологічні стратегії та комунікативні механізми впливу, що набуває особливої значущості в умовах глобалізації, інформаційних війн і міжнародної напруженості. До того ж, трансформація жанрових форм політичного й дипломатичного дискурсів під впливом цифрових технологій (медіа, соціальні мережі, цифрова дипломатія) робить їхнє дослідження надзвичайно актуальним для сучасної лінгвістики та міждисциплінарних гуманітарних студій.

Постановка завдання. Метою статті є детальний аналіз параметральності політичного та дипломатичного дискурсів та обґрунтування доцільності їх вивчення як двох взаємодоповнюючих форм інституційної комунікації, що забезпечують формування політичних наративів, їхнє ідеологічне закріплення та реалізацію у сфері міжнародних відносин. Серед основних завдань нашого дослідження: визначити характерні ознаки політичного та дипломатичного дискурсів як різновидів інституційної комунікації, проаналізувати їх жанрово-стилістичні, прагматичні та риторичні

особливості, виявити механізми їхньої взаємодії у процесі формування політичних стратегій та їх реалізації в міжнародному комунікативному просторі, обґрунтувати необхідність і доцільність їх комплексного вивчення.

Виклад основного матеріалу. Загалом комунікація, як інструмент «соціального порозуміння», отримала чималу кількість визначень своєї сутності, які демонструють її різні аспекти. Традиційно її розглядають як механізм, за допомогою якого забезпечуються існування та розвиток людських відносин, який охоплює всі розумові символи, засоби їх передачі в просторі та збереження у часі [8]; як соціальне поєднання індивідів за допомогою мови та знаків, установлення загальнозначущих наборів правил для різної цілеспрямованої діяльності [5]; як процес передавання інформації від однієї людини до іншої через систему кодування, канали зв'язку та зворотного зв'язку [15; 19; 23]. Як зазначає Т. Гобан-Клас, різноманіття підходів до визначення поняття «комунікація» дозволяє об'єднати їх у сім груп, що відображають соціальний, психологічний, семіотичний, лінгвістичний, культурний, технологічний та інформаційний аспекти цього явища, а саме: 1) комунікація як трансмісія (трансляція, передача) інформації, ідей, емоцій, умінь; 2) комунікація як розуміння інших; 3) комунікація як вплив і взаємовплив; 4) комунікація як об'єднання (творення спільноти); 5) комунікація як взаємодія; 6) комунікація як обмін; 7) комунікація як складова суспільного процесу, який виражає групові норми, здійснює громадський контроль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль тощо [11].

Охоплюючи різні види людської діяльності, комунікація вивчається у трьох напрямках, а саме: 1) *структурному*: комунікацію трактують як систему структурних відношень між знаками, що функціонують у межах певного коду; основна увага приділяється організації повідомлення (його внутрішній структурі), взаємодії мовних елементів у межах комунікативного акту, функціям мови в комунікації, ролі кодів і контекстів у формуванні смислу (Р. Якобсон, К. Леві-Строс, У. Еко та ін.); 2) *біхевіористському*: комунікацію розглядають як процес стимулювання певної поведінки: відправник (комунікатор) подає сигнал (stimulus), а реципієнт реагує на нього відповідною дією (response); мета комунікації полягає у виклику передбачуваної реакції у свідомості або поведінці адресата; така модель комунікації зосереджується не стільки на змісті повідомлення, скільки на ефекті впливу, тому вона лежить в основі багатьох теорій масо-

вої комунікації та політичної риторики, де важливим є не те «що» сказано, а «як це впливає» на аудиторію (Дж. Вотсон, Ч. Осгуд, І. Де Лас Уоллі та ін.); 3) *культурному* (або *культурологічному*): на відміну від попередніх напрямків, комунікацію витлумачують не просто як технічний процес передавання повідомлень, а як соціокультурний феномен, у якому відбувається відтворення, трансляція й інтерпретація культурних смислів; у центрі уваги цього підходу – людина як носій культури, її ціннісні орієнтації, культурна ідентичність, символічні системи, які визначають способи комунікації; комунікація тут розглядається як інструмент формування та підтримання культури, а також як простір міжкультурної взаємодії та взаєморозуміння (К. Гірц, С. Голл, Е. Т. Голл, Г. Почепцов, В. Різун та ін.). Отже, комунікація постає як багатовимірне явище, що охоплює різні рівні та сфери людської взаємодії – від міжособистісного до інституційного.

Саме в такому ракурсі пропонуємо розглянути детальніше політичний і дипломатичний дискурси, які реалізують владні відносини, механізми впливу й переконання, виступаючи водночас інструментом формування суспільної свідомості та регуляції міжнародних контактів. Як особливі форми інституційної комунікації, спрямованої на досягнення соціально значущих цілей через мовні, символічні та риторичні засоби, такі дискурси характеризуються спільними та відмінними ознаками, що, з одного боку, їх зближує, а з іншого, навпаки, протиставляє.

Насамперед зазначимо, що питання визначення політичного дискурсу залишається одним із найбільш складних і дискусійних у сучасній лінгвістиці, що зумовлено його інтердисциплінарною природою: він охоплює мовні, соціальні та когнітивно-культурні аспекти комунікації. Так, Т. ван Дейк пише: «Політичний дискурс – це форма суспільного дискурсу, яка відображає структури політичної влади, владарювання та боротьби за владу через мову» [24, с. 14]. У свою чергу, Н. Ферклаф, витлумачуючи політичний дискурс як функціонально-стильовий різновид мови, підкреслює, що «він є не лише відображенням соціальної дійсності, а й одним із засобів її формування» [9, с. 55]. Відтак, мова у політиці виступає інструментом соціальної дії, а не лише її відображенням.

З позицій когнітивної лінгвістики, П. Чілтон вважає політичний дискурс механізмом концептуалізації політичного простору, в якому через метафору, рамкування та прагматичні стратегії створюється образ «свого» й «чужого» [6, с. 30].

Подібну думку висловлює Дж. Лакофф: «Політична мова структурує мислення, тому боротьба за владу – це боротьба за фрейми» [18, с. 15].

У межах соціокомунікативного підходу політичний дискурс тлумачать як інституційну форму владної взаємодії. Так, П. Бурдьє писав: «Мова – це не лише засіб комунікації, а й засіб влади, форма символічного капіталу, який легітимує соціальні ієрархії» [3, с. 38]. У цьому ж контексті Г. Почепцов зазначає: «Політична комунікація – це простір, у якому мова стає технологією впливу, а дискурс – інструментом формування політичної реальності» [1, с. 65]. Отже, політичний дискурс функціонує як інструмент соціального впливу, що забезпечує символічне відтворення політичної системи.

З культурологічного погляду, С. Голл визначає політичну комунікацію як «механізм кодування й декодування ідеологічних значень, що циркулюють у межах культури» [13, с. 132]. Тому, політичний дискурс у цьому контексті постає як культурний текст, що репрезентує домінантні цінності, ідеологеми та міфи певного суспільства.

Отже, політичний дискурс можна визначити як комплекс мовних, когнітивних та культурних практик, спрямованих на конструювання, підтримку або трансформацію владних відносин у суспільстві. Його специфіка полягає в поєднанні мовленнєвого впливу, ідеологічного змісту та соціокультурної функції.

Подібно до політичного, питання визначення дипломатичного дискурсу й досі залишається відкритим у сучасній гуманітаристиці, що зумовлено поєднанням у ньому мовної, соціальної, культурної, прагматичної та інституційної складових. Загалом, дипломатичний дискурс розглядають як особливу форму інституційної комунікації, метою якої є регулювання міждержавних відносин, забезпечення консенсусу й підтримка міжнародного порядку через мову. Як зазначає Ф. Гатон, «дипломатична мова – це мистецтво висловити максимум смислу при мінімумі конфлікту» [14, с. 112]. Р. Кіссінджер підкреслює в цьому контексті, що дипломатична комунікація – це «пошук формули, яка дозволяє сторонам зберегти обличчя і водночас просунути власні інтереси» [17, с. 32]. Г. Почепцов так само вважає, що «дипломатична комунікація поєднує в собі риси політичного, етикетного й міжкультурного дискурсів, оскільки її головна мета – не передати, а узгодити смисли» [2, с. 98]. Тому в центрі дипломатичного дискурсу лежить стратегія балансу між прямою та завуальованістю, між кооперацією і самозахистом.

З лінгвістичного погляду, дипломатичний дискурс характеризується високим ступенем формалізації, ритуалізації та прагматичної обережності. Як зазначає Дж. Ліч, «дипломатичне мовлення є мовленням компромісу, що досягається за допомогою риторичних і прагматичних стратегій уникання конфронтації» [20, с. 128]. З позицій прагматичного підходу, продовжує лінгвіст, дипломатичне спілкування – це «максимальне прагнення до гармонії комунікативних намірів, де головним стає збереження «обличчя» співрозмовника» [20, с. 132]. Це твердження переформується з ідеєю Е. Гофмана про *face-work* як «стратегічну підтримку взаємної поваги в соціальних ситуаціях» [12, с. 52]. У контексті міжкультурної комунікації Е. Т. Голл підкреслював, що дипломатичне спілкування функціонує в умовах висококонтекстної комунікації, де значна частина змісту не виражена вербально, а передана через культурні коди, невербальні сигнали та ритуальні форми поведінки [13]. Сучасні дослідники дипломатичного дискурсу також розглядають його як систему стратегій мовленнєвого впливу, що реалізуються в умовах інституційної асиметрії, культурного посередництва та прагнення до гармонізації інтересів [10; 16; 22].

Так дипломатичний дискурс постає як інституційно зумовлений тип комунікації, у межах якого мова використовується як засіб досягнення політичного консенсусу, гармонізації інтересів і підтримання міжнародного діалогу. Його специфіка полягає у формальності, прагматичній ввічливості, стратегічній непрямості та високому рівні міжкультурної адаптованості.

Розмежовуючи ці два типи дискурсу, науковці базуються на кількох параметрах, зокрема: сфера функціонування, адресат і мета, мовні ознаки, комунікативні стратегії та жанровий репертуар. Розглянемо їх детальніше.

Сфера функціонування. Політичний дискурс охоплює політичну діяльність: вибори, діяльність партій, урядові рішення, виступи політиків, парламентські дебати, медійні коментарі тощо. Його функція полягає в організації суспільної думки, легітимації влади та мобілізації громадян [9; 25].

У французькому політичному дискурсі це реалізується через медіа, парламентські засідання та передвиборні кампанії, наприклад: *La République est une promesse d'égalité et d'émancipation* [37]; *Je serai le président de tous les Français* [33].

Дипломатичний дискурс, натомість, функціонує в міжнародній сфері: міждержавні переговори, офіційні заяви, ноти, комюніке, протокольні

виступи. Його призначення – забезпечити стабільність, врегулювати конфлікти та підтримати співпрацю між державами [13; 20], наприклад: *La France réaffirme son attachement aux valeurs démocratiques et à l'Etat de droit* [34]; *Nous saluons les efforts de nos partenaires en faveur du dialogue et de la stabilité régionale* [28].

Відтак, політичний дискурс зосереджений на внутрішньому національному просторі, тоді як дипломатичний – на міжнародному, що відображає їх функціональну диференціацію.

Адресат і мета. Політичний дискурс орієнтований на внутрішню аудиторію: громадяни, виборці, соціальні групи, а його основні цілі – переконання, мобілізація та легітимація влади [7; 18].

У зверненні типу *Françaises, Français, aidez-moi !* [27] формула ідентифікації з народом створює ефект безпосереднього контакту між владою та громадянами. Висловлений заклик Е. Макрона типу *Nous devons rendre la France plus forte et plus juste* [36] містить мобілізаційну стратегію, апеляцію до громадян через позитивну перспективу.

Дипломатичний дискурс, навпаки, адресований зовнішній аудиторії – представникам інших держав та міжнародних організацій. Його мета полягає у досягненні консенсусу, уникненні конфліктів, підтримці міжнародної стабільності, врегулюванні суперечностей. Як підкреслює Р. Водак, дипломатичне мовлення «замість конфронтації передбачає ритуал співпраці, а переконання досягається не тиском, а консенсусом» [26, с. 198]. Це, власне, й відображено в текстах дипломатичного дискурсу, наприклад: *La France appelle toutes les parties à la retenue et au dialogue* [32]; *Nous restons disponibles pour faciliter le processus de négociation* [28].

Як бачимо, політичний і дипломатичний дискурси різняться не лише на рівні адресатів – громадяни *vs* міжнародні партнери, а й на рівні мети – мобілізація всередині країни *vs* досягнення згоди на міжнародному рівні, що чітко підкреслює їхню комунікативну специфіку та функціональний поділ.

Мовні характеристики. Політичний дискурс у мовному просторі вирізняється високим ступенем емоційності, афективності, метафоричності, гіперболізації, наявністю популістських гасел, маркованої лексики, а також ритмічною організованістю, відповідає його прагматичній меті – переконати та мобілізувати [9; 18].

Так, у реченні типу *Nous sommes en guerre contre le terrorisme* [39] метафора війни виконує функцію мобілізації суспільства. Слоган Ф. Оланда *Le changement, c'est maintenant* [31],

який характеризується високим ступенем емоційності та ритмічної простоти, є типовим прикладом агітаційного гасла. Уживання дублетів типу *Françaises et Français* демонструє політичну коректність та стратегію єднання, напр.: *Je veux être le président de toutes et tous* [38]. Політичному дискурсу властива також апеляція до колективної ідентичності (*nous, le peuple, la République, nos valeurs*), що створює ефект згуртованості «своїх» і протиставлення «іншим» – *eux, les extrêmes, ceux qui divisent la France*.

Дипломатичний дискурс, натомість, тяжіє до нейтралізованої, евфемістичної, формалізованої комунікації. Його стиль характеризується ритуальністю, високим ступенем ввічливості та стратегічною двозначністю. Він покликаний згладжувати протиріччя, тому замість прямих оцінок чи звинувачень застосовуються пом'якшення та дипломатичні кліше. Виразити стурбованість, закликати до діалогу, підтверджувати готовність до співпраці є основними принципами дипломатичного дискурсу. Як зазначає Дж. Ліч, саме принципи ввічливості, такту й непрямоти забезпечують дипломатичному мовленню статус «мови обережного компромісу» [20, с. 54]. А «принцип висококонтекстного мовлення» [13] робить її максимально прогнозованою і безпечною з погляду політичних наслідків.

Завдяки дипломатичним та ритуальним формулам дипломати висловлюють осуд, спонукають до дії, висловлюють спільну згоду, критикують, зберігаючи при цьому нейтральний тон, напр.: *La France exprime sa profonde préoccupation face à la situation* [35]; *La France appelle toutes les parties au dialogue* [35].

Відтак, політичний дискурс реалізує риторичку боротьби та ідентичності, тоді як дипломатичний – риторичку такту та нейтралізації.

Комунікативні стратегії. Політична комунікація реалізує стратегії боротьби, конкуренції, емоційної мобілізації, дискредитації опонента, спрямовані на створення ефекту полярності «свій – чужий» [6; 18]. Політик прагне вплинути на масову свідомість, формулюючи уявлення про «правильний вибір» і створюючи образ ворога або опонента.

Так, у реченні *Ils ont échoué, nous réussissons* [29] досягнуто контрастної опозиції *ils / nous*, завдяки чому реалізується стратегія поляризації та самопіднесення. У висловленні Е. Макрона *Oui, je crois que nous pouvons reprendre le contrôle de nos vies, de notre destin* [30] використано метафору «контролю» як символу самостійності та боротьби, що активує колективну ідентичність.

Антитеза *diviser / rassembler* слугує для делегітимації опонента і одночасної легітимації власної позиції як «об'єднуючої»: *Ce n'est pas le moment de diviser la France, mais de la rassembler* [38]. Формула з волюнтативним модусом типу *nous ne laisserons pas* підсилює риторичку боротьби та стійкості: *Nous ne laisserons personne affaiblir la République* [30].

Отже, французький політичний дискурс базується на риторичці дії та протистояння, де мова слугує інструментом впливу, переконання та емоційної мобілізації [4; 26].

Натомість дипломатичний дискурс реалізує стратегії компромісу, узгодження позицій і врівноваження інтересів, збереження обличчя (*face-saving strategies*). На думку Е. Т. Голла, «дипломатичне мовлення належить до висококонтекстного типу комунікації, де зміст часто прихований за ритуальними формулами і символічними натяками» [13, с. 132]. Він орієнтований не на боротьбу, а на підтримку діалогу й зменшення конфліктного потенціалу, напр.: *La France reste attachée au dialogue et à la recherche d'une solution pacifique* [39]; *Nous encourageons toutes les parties à poursuivre les discussions* [32].

Так він реалізує стратегії збереження стабільності, м'якого стимулювання, пом'якшення конфлікту, а також демонструє послідовність позиції без тиску, виражає побажання і передбачає можливість.

Жанровий репертуар. Політичний дискурс характеризується широким спектром жанрів, спрямованих на публічну комунікацію, вплив і мобілізацію масової аудиторії. До його жанрової системи належать, зокрема передвиборні промови, парламентські дебати, партійні маніфести, інтерв'ю та публічні виступи, медійні коментарі. Політичний дискурс розгортається, на думку П. Шародо, в просторі, де слово стає зброєю, а жанр виступу є «інструментом символічного панування через риторичку переконання» [4, с. 35].

Дипломатичному дискурсу характерна більш формалізована, протокольна структура, тобто «високий ступінь інституційності» [7, с. 247]. Він реалізується через жанри, пов'язані з міждержавними комунікаціями, міжнародним правом і міжкультурною взаємодією, а саме: дипломатичні ноти, комюніке, міжнародні договори, протокольні промови, виступи послів і міністрів, прес-релізи МЗС, офіційне листування. Як зазначає П. Бурдєс, дипломатичне мовлення є формою «символічного капіталу», в якому слова функціонують не як прямі дії, а як «інституційно санкці-

оновані жести, спрямовані на підтримання рівноваги сил» [3, с. 81].

Як бачимо, політичний і дипломатичний дискурси можна розглядати загалом як два рівні реалізації владної комунікації: політичний орієнтований на внутрішню аудиторію та формування громадської думки, тоді як дипломатичний – на зовнішню аудиторію і підтримку міжнародного балансу.

Водночас, ці два типи дискурсу тісно взаємопов'язані. Вони належать до єдиного соціально-комунікативного поля владного спілкування, у якому мова виконує функцію не лише передачі інформації, а й регуляції соціальних відносин, впливу та переконання. Їх поєднує стратегічна націленість на досягнення консенсусу через мову, а також функціонування у сфері інституційної комунікації, де слово виступає засобом прийняття рішень і формування політичної дії.

Вони мають спільну когнітивно-комунікативну основу, тобто реалізують владний тип комунікації, у якій мова є «інструментом контролю, маніпуляції або гармонізації інтересів» [3, с. 89]. Політична риторика часто створює ідеологічні рамки, які дипломатія згодом трансформує у мову міжнародного компромісу. Як слушно зауважує Ш. Монтомері, «політична комунікація перетворюється на дипломатичну, коли політичний простір виходить за межі національного й потребує риторики взаєморозуміння замість риторики боротьби» [21, с. 201]. Відтак, дипломатичний дискурс можна розглядати як продовження політичного на міждержавному рівні, де домінуючою комунікативною метою стає узгодження, а не переконання.

Попри відмінності в тональності, політичний і дипломатичний дискурси використовують схожі комунікативні стратегії – переконання, аргументацію, апеляцію до цінностей, посилення на авторитет. В обох випадках ідеться про вплив через мову, хоча способи реалізації цього впливу різняться. Р. Водак справедливо зазначає: «Політична та дипломатична комунікації утворюють спектр впливу – від прямої маніпуляції до опосередкованого переконання, але в обох випадках мова залишається головним знаряддям влади, що створює або знімає напруження» [26, с. 82]. Іншими словами, обидва типи дискурсу є риторичними формами влади через дискурс, спрямованими на керування соціальними відносинами. Як підкреслює П. Чілтон: «Політична та дипломатична мова – це дві різні форми влади через дискурс: перша бореться за контроль над масами, друга – за контроль над відносинами» [6, с. 18].

З позицій когнітивної лінгвістики, обидва дискурси базуються на спільних ментальних моделях влади та легітимації [9; 25]. Політичний дискурс створює базові концепти, що забезпечують внутрішню когнітивну когерентність суспільства (напр., *démocratie, sécurité, valeurs européennes*), тоді як дипломатичний дискурс репрезентує ці концепти у сфері зовнішньополітичного узгодження, трансформуючи їх у спільні смислові простори (*coopération, stabilité, dialogue*). Попри протилежні цілі – вплив у політиці та узгодження у дипломатії, – вони переплітаються на рівні стратегічної мовленнєвої поведінки, використовуючи ті самі когнітивні механізми переконання, риторичної легітимації, аргументативної структури та апеляції до спільних цінностей.

Обґрунтовуючи необхідність і доцільність комплексного вивчення цих двох типів дискурсу, зупинимося на основних моментах: 1) семіотична взаємозалежність: політична мова створює символічні конструкти, які дипломатія транслює у міжнародний дискурс; 2) дискурсивна наступність: дипломатія продовжує політичний наратив на глобальному рівні, модифікуючи його риторику відповідно до принципів ввічливості, неупередженості та партнерства; 3) когнітивна єдність: обидва дискурси функціонують у спільному когнітивному полі концептів влади, відповідальності, миру, безпеки, легітимності; 4) прагматична взаємодія: ефективність міжнародної комунікації залежить від узгодженості політичних і дипломатичних повідомлень, тому їх спільне вивчення дозволяє виявити механізми переходу від національної політичної риторики до глобальної дипломатичної риторики.

Отже, дипломатичний дискурс можна визначити як інституційне продовження політичного, де змінюється комунікативна мета, але зберігаються когнітивні, семантичні та прагматичні моделі. Їх спільне дослідження відкриває можливість описати еволюцію владного висловлення, механізми легітимації через мову, а також шляхи переходу від конфронтаційної риторики до риторики співпраці.

Висновки. У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що політичний і дипломатичний дискурси становлять два тісно пов'язані різновиди інституційного владного спілкування, у яких мова виступає головним інструментом реалізації влади, впливу й узгодження інтересів.

Політичний дискурс виконує функцію внутрішнього впливу, спрямованого на формування суспільної думки, легітимацію рішень і мобіліза-

цію громадян. Його комунікативна стратегія базується на риториці переконання, де провідними є такі параметри, як аргументація, емоційна апеляція, антиномія «ми» vs «вони», створення образу ворога чи союзника. Політична мова характеризується високим ступенем оцінки, експресивності та маніпулятивності. Натомість, дискурс дипломатії функціонує на міжнародному рівні комунікації і зорієнтований на збереження рівноваги інтересів, досягнення згоди, підтримку іміджу держави. Йому властива риторика узгодження, що виявляється у використанні стратегій компромісу, нейтралізації конфлікту, взаємного визнання та символічного партнерства. Мовні засоби дипломатії відзначаються стриманістю, точністю, формальністю та ввічливістю, а також широким уживанням евфемізмів, модальних конструкцій і непрямой аргументації.

Порівняльний аналіз демонструє, що обидва типи дискурсу мають спільну когнітивно-комунікативну основу, оскільки базуються на однакових ментальних моделях легітимації влади та соціального порядку. Незважаючи на диференціацію цілей, немає розриву між системами: дипломатія постає продовженням політики іншими засобами. Політична та дипломатична комунікації утворю-

ють спектр впливу – від прямої маніпуляції до опосередкованого переконання, що підтверджує також їхню семіотичну та прагматичну взаємозалежність. У цьому контексті політичний дискурс задає ідеологічні рамки, а дипломатичний – транслює їх у мову міжнародного порозуміння.

Отже, спільне вивчення політичного й дипломатичного дискурсів є методологічно виправданим, оскільки дозволяє простежити еволюцію владного висловлення від внутрішньополітичного впливу до міжнародної згоди; виявити спільні когнітивні моделі переконання й легітимації; описати мовні засоби, що забезпечують баланс між владою та співпрацею; зрозуміти, як мовна політика держави проєктується у сферу дипломатичної взаємодії.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що політичний і дипломатичний дискурси формують єдину комунікативну систему впливу та порозуміння, де мова виступає механізмом конструювання влади, миру й довіри. Саме їхня взаємодія забезпечує когнітивну та семіотичну цілісність сучасного політичного простору, а тому їх інтегроване дослідження має важливе значення як для лінгвістики, так і для міжкультурної комунікації та міжнародних відносин.

Список літератури:

1. Почепцов Г. Імідж: технології політичної комунікації. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 1999. 254 с.
2. Почепцов Г. Комунікаційні стратегії дипломатії. Київ: Києво-Могилянська академія, 2018. 312 с.
3. Bourdieu P. Language and Symbolic Power. Cambridge: Polity Press, 1991. 302 p.
4. Charaudeau P. Le discours politique. Paris: Armand Colin, 2005. 287 p.
5. Cherry C. On Human Communication. Cambridge: MIT Press, 1957. 352 p.
6. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London: Routledge, 2004. 272 p.
7. Chilton P., Schäffner C. Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse. Amsterdam: John Benjamins, 2002. 300 p.
8. Cooley C. H. Human Nature and the Social Order. New York: Scribner's, 1902. 413 p.
9. Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. London: Longman, 1995. 265 p.
10. Fernández Agüero M. Diplomatic Discourse and Communication Strategies. Madrid: Universidad Complutense, 2019. 198 p.
11. Goban-Klas T. Media i komunikowanie masowe: Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 468 p.
12. Goffman E. Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior. Garden City, NY: Anchor Books, 1967. 270 p.
13. Hall S. Encoding/Decoding. Culture, Media, Language. London: Hutchinson, 1980. P. 128–138.
14. Hutton F. Language and Diplomacy: The Art of Saying Nothing Well. London: Foreign Service Institute, 1998. 196 p.
15. Jakobson, R. Closing Statement: Linguistics and Poetics. Style in Language. T. Sebeok (Ed.). Cambridge: MIT Press, 1960. P. 350–377.
16. Kádár D., Haugh M. Understanding Politeness. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 346 p.
17. Kissinger H. Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 1994. 912 p.
18. Lakoff G. Don't Think of an Elephant! Know Your Values and Frame the Debate. White River Junction: Chelsea Green, 2004. 124 p.
19. Lasswell H.D. The Structure and Function of Communication in Society. The Communication of Ideas. New York: Institute for Religious and Social Studies, 1948. P. 37–51.

20. Leech G. Principles of Pragmatics. London: Longman, 1983. 250 p.
21. Montgomery C. The Discourse of Diplomacy. Oxford: Oxford University Press, 2005. 280 p.
22. Placencia M.E., García C. Research on Politeness in the Spanish-Speaking World. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2007. 336 p.
23. Shannon C. E., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication. Urbana: University of Illinois Press, 1949. 125 p.
24. Van Dijk T. A. Discourse as Structure and Process. London: Sage, 1997. 418 p.
25. Van Dijk T. A. Discourse and Manipulation. Discourse & Society. 2006. №17(3). P. 359–383.
26. Wodak R. The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean. London: SAGE, 2015. 288 p.
27. Charles de Gaulle: «Françaises, Français, aidez-moi!» URL: <https://bibliotheque-paysflechois.fr>
28. Conseil de sécurité. 9529e séance. Jeudi 11 janvier 2024. New York. URL: <https://docs.un.org/fr/S/PV.9529>
29. Discours de M. François Hollande, Président de la République, en hommage aux victimes des attentats du 13 novembre, à Paris le 27 novembre 2015. URL: <https://www.elysee.fr/>
30. Discours sur l'Europe du président de la République Emmanuel Macron à la Sorbonne le 25 avril 2024. URL: <https://lv.ambafrance.org/>
31. François Hollande écrit aux Français: «Le changement, c'est maintenant». URL: <https://www.lemonde.fr/>
32. Frappes d'Israël en Iran: «La France appelle toutes les parties à la retenue», déclare Emmanuel Macron. URL: <https://www.leparisien.fr/>
33. Jacques Chirac: «Je serai le président de tous les Français». URL: <https://www.lesechos.fr/>
34. La France réaffirme son attachement aux valeurs démocratiques et à l'Etat de droit. URL: <https://onu.delegfrance.org/>
35. La France se joint aux appels à la désescalade et au dialogue au Soudan du Sud. URL: <https://onu.delegfrance.org/>
36. Le discours d'Emmanuel Macron au Congrès de Versailles. URL: <https://www.bfmtv.com/politique/>
37. L'égalité entre les femmes et les hommes est un combat que nous sommes déterminés à mener jusqu'au bout. URL: <https://www.info.gouv.fr/>
38. Présidentielle: Emmanuel Macron se veut être le «Président de toutes et tous» lors de son discours. URL: <https://www.ouest-france.fr/>
39. Terrorisme: «Nous sommes en guerre» contre «l'idéologie islamiste», affirme Gérald Darmanin. URL: <https://www.lefigaro.fr/>

Moisiuk V. A. POLITICAL AND DIPLOMATIC DISCOURSES: DIFFERENTIATION AND INTERRELATION OF CONCEPTS

The article presents a comprehensive study of the parametric characteristics of political and diplomatic discourses in the context of modern linguistic research. It substantiates the relevance of examining these two discursive types as complementary forms of institutional communication that ensure the formation of political narratives, their ideological consolidation, and their realization within the sphere of international relations.

Based on the understanding of communication as a social mechanism for constructing power, reconciling interests, and maintaining social interaction, political and diplomatic discourses are regarded as two interrelated varieties of institutional communication. Drawing on the speeches of prominent French politicians, the author argues that both discourse types constitute a shared cognitive-pragmatic space of power expressed through language. Political discourse is aimed at influencing and mobilizing the internal audience through rhetoric of struggle, emotionality, and evaluation, while diplomatic discourse focuses on interstate communication, conflict resolution, and the achievement of consensus through rhetoric of agreement, restraint, and strategic ambiguity. Comparative analysis has revealed common cognitive models of legitimation, linguistic strategies of persuasion, and the complementarity of communicative roles. It is demonstrated that political communication transforms into diplomatic communication once the political space extends beyond national boundaries and requires a rhetoric of mutual understanding. The study advances arguments in favor of an integrated approach to examining these discourse types as a unified system of influence and understanding that ensures the cognitive, pragmatic, and semiotic coherence of power communication.

Key words: institutional communication, intercultural communication, political discourse, diplomatic discourse, language strategies, legitimation of power, rhetoric of agreement.

Дата надходження статті: 15.10.2025

Дата прийняття статті: 10.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025